

ARABULUCULUKTA YENİ BİR DÖNEM: “SİNGAPUR SÖZLEŞMESİ”

Dünyada farklı ülkelerce uygulanan ve Türk hukuk sisteminde de bir süredir uygulanmaya başlanan alternatif uyuşmazlık çözüm yolları için yeni bir dönem başladığı söylenebilir. Özellikle uluslararası sorunların çözümünde sıkça tercih edilen arabuluculuk yöntemi ve bu yöntem sonucunda ulaşılan anlaşmanın bağlayıcılığı konusunda Birleşmiş Milletler (BM) Milletlerarası Ticaret Hukuku Komisyonu (UNCITRAL) 2014 yılından beri çalışmalar yürütüyordu. Bu çalışmalar neticesinde, “Arabuluculuk Sonucunda Yapılan Uluslararası Sulh Anlaşmaları Hakkında Birleşmiş Milletler Sözleşmesi” diğer bir adıyla “Singapur Arabuluculuk Sözleşmesi” veya “Singapur Sözleşmesi” ortaya çıkmış ve 1 Ağustos 2019 tarihi itibarıyla üye devletlerin imzasına açılan sözleşme, Türkiye de dahil olmak üzere şimdilik 46 üye devlet tarafından imzalanmıştır.

Bilindiği üzere uluslararası ticari uyuşmazlıklarda sorunun çözülmesi için tahkimle beraber birçok alternatif yollar da denenmektedir. Bunun nedeni devlet yargılamalarının uzun sürmesi ve masraflı olmasıdır. Bir uyuşmazlığın devlet yargısına başvurulmadan, tarafsız ve adil üçüncü bir kişi vasıtasıyla çözümlenmesini ifade eden alternatif uyuşmazlık çözümlerinden arabuluculuk özetle, ortaya çıkan uyuşmazlığın mahkemeler dışında, tarafsız bir üçüncü kişinin taraflara telkin, tavsiye ve gayretiyle çözülebilmesi için kullanılan yöntemler olarak tanımlanabilir. Bu yöntemle, aslında devlete ait olan yargı yetkisinin mutlak egemenliğine zarar vermeden uyuşmazlıkların daha basit ve hızlı çözümü amaçlanmaktadır. Alternatif uyuşmazlık çözüm yöntemleri ve bu yöntemlerin sonunda varılan anlaşmanın, tahkim süreci sonucunda ortaya çıkan hakem kararlarından farklı bir müessese olduğu ise unutulmamalıdır.

Uluslararası ticari uyuşmazlıklar ele alındığında, uyuşmazlık tarafları arabuluculuk gibi bir yöntemle başvursa dahi bu yöntem sonucunda üzerinde uzlaşılan konularda yapılan bir “sulh anlaşması”nın başka bir ülkede yürürlüğe konulması diğer bir ifadeyle “icrası” bugüne değin hep bir sorun olarak ortada kalmıştır. UNCITRAL, 2014 tarihli 47. toplantısında kendi bünyesindeki çalışma grubuna uluslararası ticari arabuluculuk sürecinin sonucunda varılan sulh anlaşmalarının icra edilebilmesi için yeni bir model kanun üzerinde taslak hazırlanmasını istemiştir. Çalışma grubu hazırlamış olduğu metinleri UNCITRAL’in 51. toplantısında komisyona sunmuş ve Komisyon bu metinleri uygun görmüştür.

Arabuluculuk Sonucunda Yapılan Uluslararası Sulh Anlaşmaları Hakkında Birleşmiş Milletler Sözleşmesi (United Nations Convention on International Settlement Agreements Resulting from Mediation) yada diğer adıyla “Singapur Sözleşmesi” 16 maddeden oluşmaktadır.

Singapur sözleşmesinin 1. maddesi, sözleşmenin kapsamında olan sulh anlaşmalarının çerçevesini çizmiş ve hangi tür sulh anlaşmaların “uluslararası” nitelik taşıdığını tanımlamıştır. Buna göre, sulh anlaşmasındaki taraflardan en az ikisinin işyerleri veya ticari merkezleri (Singapur Sözleşmesini onaylamış) farklı ülkelerde bulunmalıdır. Sözleşmenin 1.maddesinin 2.fıkrası ise sözleşme hükümlerinin uygulanmayacağı uyuşmazlıkları belirlemiştir. Buna göre, taraflardan birinin kişisel, ailevi veya ev efradı için yapılmış işlemler diğer bir ifadeyle tüketici sıfatı ile yapılan işlemlere dair sulh anlaşmaları ile aile, miras, ve iş hukukuna dair sulh anlaşmaları singapur sözleşmesinin kapsamı dışındadır.

Singapur sözleşmesinin 2. maddesinin 2.fıkrası ise dikkat çekicidir. Zira, içeriği herhangi bir şekilde kaydedilmiş bir sulh anlaşması “yazılı” yapılmış sayılmaktadır. Sulh anlaşmasının yazılı yapılması şartı bir nevi genişletilmiş ve e-posta, faks, veri mesajı veya elektronik, manyetik vb. araçlarla oluşturulan veya depolanabilen bilgileri de kapsamaktadır. Hatta sözleşmenin 4.maddesinin 2.fıkrası belirli şartların sağlanması halinde imza şartının “elektronik iletilerle” yerine getirilebileceğini de düzenlemiştir.

Sözleşmenin 3. maddesi ise genel ilkeleri ortaya koymakta ve sözleşmeyi imzalayan her bir devlet, bir sulh anlaşmasını, kendi usul hukuku kuralları çerçevesinde ve Singapur Sözleşmesinde belirlenen şartlara göre uygulamalıdır. Türkiye Cumhuriyeti 7 Ağustos 2019 da sözleşmeyi imzalayarak bu sözleşmeye taraf olmuştur ancak sözleşme hükümlerinin ülkemizde uygulanması için TBMM tarafından da onaylanması gerektiği unutulmamalıdır.

Singapur sözleşmesi, tarafların arabuluculuk yöntemi kullanarak ulaştığı bir sulh anlaşmasının anlaşmaya taraf olan farklı ülkelerde icra edilebilir hale getirdiğinden, böyle bir sulh anlaşmasının yerine getirilmesi talebi için ilgili devletin makamlarına hangi belgelerin sunulacağı da sözleşmenin 4.maddesinde düzenlenmiştir. Buna göre,

- (a) Tarafların imzalamış olduğu sulh anlaşması
- (b) İmzalanmış olan sulh anlaşmasının arabuluculuk süreci sonunda yapılmış olduğunu ispat etmek için;
 - (i) Arabulucu sulh sözleşmesini imzalamış olmalıdır

- (ii) Arabuluculuk sürecinin işletildiğine dair bir belge arabulucu tarafından imzalanmalıdır.
- (iii) Arabuluculuk sürecini bir kurum veya kuruluş yürütüyorsa o kurum veya kuruluş tarafından onaylanmış bir belge sunulmalıdır.

Eğer yukarıda sayılan belgeler mevcut değilse yetkili makamlar tarafından kabul edilecek başka belgeler de sunulabilir. Yetkili makam sözleşmedeki koşullara uygun davranıldığıının kanıtlanması amacıyla farklı bir belge de talep edebilir.

Sözleşmenin 5. maddesine göre, sulh sözleşmesinin icrası talebinde bulunulduğunda yetkili makam, bazı nedenlere dayanarak bu talebi reddedebilir. Bu nedenler 5. maddenin 1. ve 2. fıkrasında belirtilmiştir. Buna göre,

- a) Sulh anlaşmasının taraflarından biri ehliyesiz ise;
- (b) İcrası söz konusu olan sulh anlaşması, tarafların anlaşmayı geçerli olarak tabi kıldıkları hukuka göre veya böyle bir belirleme mevcut değilse, 4. madde uyarınca başvurunun yapıldığı Sözleşen Devletin yetkili makamı tarafından uygulanacağı varsayılan hukuka göre, hükümsüz, uygulanamaz ve ifa edilmeye elverişsiz ve anlaşma tarafları bağlayıcı yada nihai bir anlaşma değilse veyahut sulh anlaşmasında sonradan bir değişiklik yapılmış ise,
- (c) sulh anlaşmasına dair borçlar ifa edilmiş ise yada tarafların edimleri açık ve anlaşılabilir değilse,
- (d) icraya karar verilmesi sulh anlaşmasının şartlarına aykırılık oluşturacaksa,
- (e) Arabulucu tarafından, arabulucuya ve arabuluculuğa uygulanacak standartların, ilgili tarafı, sulh anlaşmasını imzalamaktan alıkoyacak derecede ağır şekilde ihlal edilmiş olması; veya
- (f) Arabulucunun yansızlığı veya bağımsızlığı bakımından haklı şüphelerin ortaya çıktığı durumların arabulucu tarafından taraflara açıklanmamış olması ve söz konusu açıklama eksikliğinin taraflardan birinin sulh anlaşmasına girmeyecek derecede esaslı bir şekilde etkilemesi veya onun üzerinde hukuka aykırı bir etkide bulunmuş olması halinde;
- (g) Eğer verilecek icra kararı o Devletin “kamu düzenine aykırı” ise; veya
- (h) Uyuşmazlığın konusu, o Devletin hukukuna göre, arabuluculuk yoluyla çözüme elverişli olmayan bir uyuşmazlığa (a dispute not capable of settlement by mediation) ilişkin ise,

Sulh anlaşmasının icrası için başvurunun yapıldığı sözleşmeye imza atan devletin yetkili makamı, icra kararı vermeyi reddedebilir.

Singapur sözleşmesinin 6.maddesine göre, sulh anlaşmasını icraya koyacak bir mahkemeye, hakem mahkemesine ve diğer bir yetkili makama başvuru yapılırsa ya da talepte bulunulursa ve sulh anlaşmasının icrasının istendiği sözleşmeye imza atmış devletin yetkili makamı uygun görürse, sulh

anlaşmasının icrası hakkındaki kararı ertelenebilir. Yetkili makam, taraflardan birinin talebi ile diğer tarafın teminat göstermesine de karar verebilir.

Yukarıda, önemli bulduğumuz maddeleri anlatmaya çalıştığımız üzere, Singapur Arabuluculuk Sözleşmesi uluslararası nitelikteki ticari bir uyuşmazlığın arabuluculuk yöntemiyle bir sulh anlaşmasına bağlanarak, bu sulh anlaşmasının sözleşmeye imza atan üye devletler arasında hızlı bir şekilde uygulanmasına olanak tanımaktadır. Arabuluculuk her ne kadar ticari uyuşmazlıklarda yaygın bir şekilde kullanılsa da arabuluculuk sürecinin sonunda varılan anlaşmanın başka bir devlette icra edilmesi her zaman bir problem olarak yerini korumuştur. Hatta o kadar ki, taraflar sırf bu tereddütlerinden dolayı kendi aralarında yapmış oldukları sözleşmelere tahkim-arabuluculuk veya tahkim-arabuluculuk-tahkim kayıtlarını koymayı tercih etmektedir. Arabuluculuk şartı olan bir sözleşmeye tahkim şartını da dahil etmek, boşa harcanan paranın yanında, israf edilen zaman anlamına da gelmektedir.

Türkiye Cumhuriyeti 7 Ağustos 2019 da sözleşmeyi imzalayarak bu sözleşmeye taraf olmuştur ancak sözleşme hükümlerinin iç hukukta uygulanabilmesi için TBMM onayına ihtiyaç vardır. Meclis onayından sonra ise, bu tür anlaşmaların ülkemizde nasıl icra edileceğine dair bir yol belirlenmelidir. Gerekli yasal düzenlemelerin yanında, bu tür uluslararası nitelikte sulh anlaşmalarının tanınması ve icrasının nasıl, hangi şekilde ve hangi makam tarafından yapılacağıın belirlenmesi önemlidir.